

УДК 658.589:005.35.

JEL Classification Code: O31, L53

Круш П.В.

*канд. економ. наук, професор Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Круш Н.П.

*к.е.н., старший викладач Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті аналізується стан інноваційної діяльності корпоративних підприємств, розкривається тенденція до погіршення динаміки основних її показників. Обґрунтовується необхідність удосконалення існуючих підходів до управління інноваційною діяльністю та логічна послідовність і зміст таких кроків. Аналіз та узагальнення процесу удосконалення інноваційної діяльності корпоративних підприємств здійснюється через визначення факторів впливу на інноваційну діяльність, виявлення методичних підходів до оцінювання результативності факторів впливу. Дослідження факторів впливу надало можливість провести їх агрегування та ґрунтування на фактори макро- та мікро- впливу на управління інноваційною діяльністю, що дало можливість відокремити найбільш дієві фактори обраних груп з'ясувати динаміку їх впливу через застосування кластерного аналізу. Також обґрунтовано наукове забезпечення вибору стратегії управління інноваційної діяльності корпоративних підприємств відповідно типу інноваційної поведінки.

Ключові слова: інноваційна діяльність; інноваційна діяльність корпоративних підприємств; управління інноваційною діяльністю; фактори (чинники) впливу на управління інноваційною діяльністю.

Постановка проблеми. Подолання наслідків системної кризи національного господарства, утвердження «реконструктивної» [1] політики спрямованої на макроекономічну стабілізацію, утримання і посилення конкурентних позицій наших підприємств на внутрішньому і світових ринках, направленість на модернізацію та подальший розвиток економіки України ставить питання про пошук напрямків і шляхів для успішної її реалізації. Одним із таких ключових напрямків є активізація інноваційної діяльності промислових корпоративних підприємств за допомогою дослідження факторів підвищення результативності в цьому процесі організаційної і управлінської складової.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств досліджується у роботах: О.Амоші, В.Гейця, Б.Гриньова, І.Бураковського, В.Павлова, О.Саломатіна, В.Стадник, Л.Федулової, Б. Холода та інших. Разом з тим, залишаються дискусійними питання визначення факторів впливу та визначення необхідних стратегій управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств.

Мета. Виявити фактори впливу на результативність управління інноваційною діяльністю за його рівнями. Обґрунтувати вибір стратегій інноваційної діяльності залежно від типу інноваційної поведінки та забезпечити оцінювання їх результативності.

Виклад основного матеріалу. Спадна тенденція ефективності¹ інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні та її призупинення вимагають удосконалення існуючих підходів до управління інноваційною діяльністю, які базуються на реалізації логічної послідовності таких кроків: 1) аналізі результативності існуючої системи управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств машинобудування, 2) виявленні ключових факторів впливу на інноваційну діяльність, їх агрегування та оцінювання направленості факторного впливу, 3) ідентифікації існуючих стратегій інноваційного розвитку корпоративних підприємств в умовах існуючого факторного впливу, 4) оцінюванні результативності реалізації стратегій інноваційної діяльності, 5) оцінюванні динаміки показників зміни результативності інноваційної діяльності в результаті зміни її стратегії, 6) розробки заходів щодо забезпечення результативності досягнення стратегічних цілей інноваційної діяльності; 7) прогнозування динаміки внутрішнього потенціалу до здійснення інноваційної діяльності за пропонованими заходами.

З метою реалізації запропонованого логічного процесу для проведення аналізу результативності управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств машинобудування показники для оцінювання результативності згруповано у три групи: показники, які оцінюють витрати на інноваційну діяльність, показники оновлення інновацій та показники результативності управління інноваційною діяльністю. За результатами нашого дослідження, інноваційна діяльність корпоративних підприємств є нерівномірною і має тенденцію до скорочення інтенсивності.*

Бюджет на інноваційну діяльність складається переважно з власних коштів підприємств[2]. У структурі інноваційної діяльності переважають внутрішні НДДКР, придбання обладнання, здійснення організаційних змін, підвищення кваліфікації персоналу, маркетинг інновацій. Питома вага інноваційних витрат у загальних витратах підприємств має тенденцію до скорочення, як і показники нової для ринку продукції та експорту інновацій. Узагальнену динаміку основних показників результативності управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств бази дослідження представлено у табл. 1. Зазначені показники у цілому повторюють загальну для підприємств машинобудування тенденцію за результатами управління інноваційною діяльністю та підтверджують доцільність удосконалення існуючих підходів до управління нею.

З метою виокремлення найбільш впливових факторів обраних груп та уточнення динаміки їх впливу застосовано інструментарій кластерного аналізу, що надав змогу: 1) обґрунтувати, що спрямованість і динаміка зміни параметрів груп факторів впливу визначає результативність показників інноваційної діяльності; 2) визначити, що середовище інноваційної діяльності зазнає змін і може набувати сприятливого та несприятливого характеру; 3) виявити практично незмінність за досліджуваний період показників групи попиту на інновації та державного регулювання інноваційної діяльності на відміну від показників

¹ В роботі аналізуються як галузеві тенденції інноваційності в машинобудуванні так і інноваційна діяльність корпоративних машинобудівних підприємств: ПАТ «Київський завод «Радар», ПАТ «Ленінська кузня», ПАТ «Київполіграфмаш», ДАКХ «Артем», ПАТ «Елміз», які в тексті статті відповідно зазначеного порядку будуть представлені як ПАТ №1, ПАТ №2, ПАТ №3, ДАКХ №1, ПАТ №4.

внутрішнього потенціалу підприємства; 4) з'ясувати, що за аналізований період окремі корпоративні підприємства реалізували здатність покращувати показники інноваційної діяльності за рахунок внутрішнього потенціалу, для інших характерне його скорочення порівняно із середньогалузевими значеннями потенціалу; 5) виокремити фактори, що найбільше впливають на управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств машинобудування у довгостроковій перспективі.

Обґрунтовано, що при здійсненні інноваційної діяльності корпоративні підприємства реалізують три основні типи інноваційної поведінки: 1) лідер, 2) послідовник, 3) аутсайдер – які змінюються під впливом визначених груп факторів і характеризуються відповідною результативністю управління у межах наявних та раціональних стратегій інноваційної діяльності. Кожний із досліджених типів поведінки є індикатором відповідної стратегії управління інноваційною діяльністю. Ідентифіковано відповідні типам інноваційної поведінки стратегії інноваційної діяльності корпоративних підприємств машинобудування за 2007-2015 рр. На цій основі визначено, що протягом аналізованого періоду на лідерство у межах «проривної стратегії» претендували ПАТ № 1, ПАТ № 3, ПАТ № 2 змінила позиції лідера в межах «проривної стратегії» на аутсайдера (стратегію «інноваційної паузи». Близьким до типу інноваційної поведінки «послідовник» при балансуванні між стратегіями «залежності через локальний прорив» та «залежності через адаптацію» був ДАКХ № 1. Між позиціями послідовника та аутсайдера (стратегія «за нагодою») знаходилось ПАТ № 4.

Аудит задекларованих і реалізованих стратегічних цілей інноваційної діяльності корпоративних підприємств бази апробації показав їх значну невідповідність. На цій основі запропоновано теоретико-методичний підхід до оцінювання результативності стратегічного управління інноваційною діяльністю, який базується на визначенні зміни середніх значень вхідних та вихідних показників результативності управління і надає змогу виявляти напрями активізації інноваційної діяльності шляхом ідентифікації типів поведінки та стратегій інноваційної діяльності з урахуванням зміни направленості впливу виокремлених груп факторів середовища. Виявлено, що: 1) фактори попиту на інновації та державного регулювання протягом 2007-2015 рр. створювали несприятливе середовище для здійснення інноваційної діяльності, що обмежувало результативність стратегічного управління нею; 2) корпоративні підприємства змінювали стратегію інноваційної діяльності та тип поведінки, змінюючи при цьому і результативність інноваційної діяльності в цілому.

Так, зміна факторів попиту на інновації мала переважно характер стагнації та падіння, періоди зростання майже не спостерігались. Фактори державного регулювання надали можливість виявити відсутність диференційованого підходу до регулювання інноваційної діяльності корпоративних підприємств машинобудування, що має втілюватися у відповідних державних інноваційних стратегіях (невтручання – для аутсайдерів, активізації – для лідерів, стабілізації – для послідовників) та інструментарії стимулювання інноваційної діяльності[3].

Таблиця 1 – Діагностування результативності управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств машинобудування (фрагмент)

	ПАТ №1				ПАТ №2				ПАТ №3				ДАКХ №1			
	2007	2013	2014	2015	2007	2013	2014	2015	2007	2013	2014	2015	2007	2013	2014	2015
Показники витрат на інноваційну діяльність, у т.ч.																
Частка власних джерел фінансування у загальній структурі фондів фінансування інноваційної діяльності, %	100	100	100	100	2,13	0	0	0	100	100	100	100	0	100	100	100
Частка інноваційних витрат у загальних витратах на виробництво, %	1,41	1,45	1,47	1,48	0,64	0	0	0	9,31	0,99	0,32	0,44	2,51	0,003	0	0,24
Частка витрат на НДДКР у загальній структурі витрат на інновації, %	100	97,3	98,3	98,4	67,1	0	0	0	99,9	81,2	24,5	25,8	10,2	0	0	0,11
Інновативність	1,8	1,49	17,34	17,46	1,09	0	0	0	13,12	0,91	0,9	1	0,25	0	0	0,15
Показники оновлення інновацій, у т.ч.																
Кількість нової для ринку впровадженої продукції, найменувань	5	6	4	5	2	0	0	0	0	4	3	3	1	6	0	1
Кількість упроваджених технологічних процесів, найменувань	1	1	1	1	0	0	0	0	0	1	0	1	209	89	190	61
Частка реалізації нової для ринку інноваційної продукції, %	11,97	59,96	56,5	58,50	19,52	0	0	0	0	98,83	76	78	0,03	1,48	1,2	1,1
Показники результативності управління інноваційною діяльністю, у т.ч.																
Темп приросту чистого доходу від реалізації інноваційної продукції, %	97,90	28,56	27	28	100	0	15,4	10,5	100	22,95	23,2	23,75	97,98	2,68	1,5	1,4
Частка експорту інноваційної продукції у загальній структурі реалізації інноваційної продукції, %	20,65	10,47	9,7	10,6	64,48	0	0	0	19,83	71,59	56,4	66,48	0	0	0	0

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Зміна факторів внутрішнього потенціалу підприємств мала нестійку динаміку та коливалась між кризовою (недостатньою), передкризовою (достатньою) та стійкою (високою), що обумовило відповідні можливості інноваційного розвитку та визначило напрям вибору стратегії інноваційної діяльності.

При переході від політики лідера до послідовника, від послідовника до аутсайдера протягом аналізованого періоду корпоративні підприємства зазнавали втрат, що зменшувало їх внутрішній потенціал і обмежувало можливості подальшого нарощення результатів інноваційної діяльності. Так при переході від лідера до послідовника витрати на НДДКР скорочуються у середньому на 51 %, темп реалізації нової для ринку продукції – 44%, темп експорту інноваційної продукції – 5,7 %; при переході від послідовника до аутсайдера - витрати на НДДКР скорочуються у середньому на 17,9 %, темп реалізації нової для ринку продукції – 17,3 %, темп експорту інноваційної продукції – 20 %, що впливає на показники прибутковості підприємств та можливості нарощення їх внутрішнього потенціалу[4]. Аналогічні результати виявила динаміка зміни показників результативності при зміні стратегії управління інноваційною діяльністю з урахуванням різновекторної сили та напряму впливу обраних груп факторів. Діагностика наявних стратегій та стратегічних цілей інноваційної діяльності, класифікація типів інноваційної поведінки корпоративних підприємств машинобудування дали можливість розробити наукове забезпечення вибору стратегій інноваційної діяльності. Запропонований авторський підхід надає можливість обирати стратегії інноваційної діяльності залежно від типу інноваційної поведінки, характеру і сили факторного впливу, внутрішнього потенціалу корпоративних підприємств та розробляти стратегічні цілі управління нею шляхом їх взаємоузгодженості з усіма стратегіями та цілями корпоративних підприємств за критеріями: системності цілепокладання та цілереалізації, ідентифікації загального бачення організації, забезпеченості ресурсами, наявності правил їх розподілу, впливу на ступінь досягнення стратегічних результатів розвитку, комплексного урахування базових умов середовища і його суб'єктів, забезпечення внутрішньої і зовнішньої синергії тощо.

Висновки. У результаті проведеного дослідження запропоновано наукові положення, спрямовані на удосконалення стратегічного управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств машинобудування, в основу яких покладено методичне забезпечення вибору стратегій інноваційної діяльності з урахуванням направленості та сили ідентифікованих та оцінених груп факторів впливу. Вони дозволяють здійснювати раціональний стратегічний вибір напрямів інноваційної діяльності, обирати відповідний управлінський інструментарій.

Реалізація рекомендованих заходів надасть можливість підвищувати результативність управління інноваційною діяльністю, уточнювати стратегічні цілі в межах рекомендованих стратегій, визначати резерви та інструментарій їх досягнення, контролювати результати виконання інноваційних проектів.

Список використаних джерел

1. Геєць В. М. (2016.) «Особливості взаємозв'язку економічних і політичних передумов реконструктивного розвитку економіки України», Економіка України, (№12), pp. 4.
2. Амоша О.І., Саломатіна А.М. (2017) «Інноваційний розвиток промислових підприємств у регіонах: проблеми та перспективи», *Економіка України*, (№3), pp. 21.
3. Пилипенко О.В. (2016) «Державне управління інноваційною діяльністю в Україні», *Економіка України: проблеми та перспективи*, (№9), pp. 35-36
4. Круш Н.П. (2016) Управління інноваційною діяльністю корпоративних підприємств машинобудування, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Круш П.В.

канд. економ. наук, професор КПИ ім. Ігоря Сікорського

Круш Н.П.

к.э.н., старший преподаватель КПИ им. Игоря Сикорского

ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ КОРПОРАТИВНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье анализируется состояние инновационной деятельности корпоративных предприятий, раскрывается тенденция к ухудшению динамики основных ее показателей. Обосновывается необходимость совершенствования существующих подходов к управлению инновационной деятельностью и логическая последовательность и содержание таких шагов. Анализ и обобщение процесса совершенствования инновационной деятельности корпоративных предприятий осуществляется через определение факторов влияния на инновационную деятельность, выявление методических подходов к оценке результативности факторов влияния. Исследование факторов влияния позволило провести их агрегирование и группировки на факторы макро- и микро- влияния на управление инновационной деятельностью, что позволило отделить наиболее действенные факторы избранных групп выяснить динамику их влияния путем применения кластерного анализа. Также обоснованно научное обеспечение выбора стратегии управления инновационной деятельностью корпоративных предприятий в соответствии типа инновационного поведения.

Ключевые слова: инновационная деятельность; инновационная деятельность корпоративных предприятий; управления инновационной деятельностью; факторы (факторы) влияния на управление инновационной деятельностью.

Krush P.V.

PhD of Economics, professor Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

Krush N.K.

PhD of Economic sciences, Senior Lecturer, Igor Sikorsky KPI

PROBLEMS OF IMPROVEMENT OF MANAGEMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY OF CORPORATE ENTERPRISES

The article analyzes the state of innovative activity of corporate enterprises, reveals the tendency of the main indicators dynamics deterioration. It also substantiates the need of improvement of the existing approaches to managing innovation activities as well as the logical sequence and content of such steps. The analysis and generalization of the process of improving the innovation activity of corporate enterprises is carried out by identifying the

innovation activity influence factors, identifying methodological approaches to the evaluation of the impact of influence factors. The influence factors investigation provided an opportunity to carry out their aggregation and grounding on the factors of macro- and micro- influence on management of innovation activity, which made it possible to separate the most effective factors of the selected groups, to find out the dynamics of their influence through the application of cluster analysis. Scientific support of choosing the innovative activity management strategy of corporate enterprises according to the type of innovative behavior is also substantiated.

Keywords: innovation activity; innovative activity of corporate enterprises; management of innovative activity; factors of influence on management of innovation activity.

Круш П. В.
kafedra-ep-fmm@ukr.net
Круш Н.П.
kryshnk@ukr.net